



## ILGALAIKIS ĮKALINIMAS IR ŽMOGAUS TEISĖS (2009)

*Pagrindas:* Instituto perspektyvinis 2007-2009 m. veiklos planas. Pagal pasirašytą bendradarbiavimo sutartį su Greifswaldo universiteto Kriminologijos katedra.

*Tyrėjas:* Gintautas Sakalauskas

Tyrimas atliktas įgyvendinant AGIS programą, bendradarbiaujant su Greifswaldo universitetu.

Kaliniai ilgalaikėmis laisvės atėmimo bausmėmis būna nuteisti už sunkius nusikaltimus ir dažniausiai laikomi pavojingais, todėl jie patiria daug neigiamų dalykų: deprivaciją (ji ypatingai sustiprėja ilgalaikio įkalinimo atveju), socialinės reabilitacijos priemonių neįtraukimą arba įtraukimą tik bausmės atlikimo pabaigoje. Dėl šių priežasčių po ilgalaikio įkalinimo jiems neretai yra sunkiau integruotis į visuomenę. Dėl bendrų vertybių ir bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose, ši problematika įgyja ypatingą svarbą Europos Sąjungoje. ES žmogaus teisių įgyvendinimas pripažintas kaip vienas iš kultūrinių pagrindų, todėl visos šalys narės yra prisijungusios prie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. Įkalinimo įstaigoje reikia užtikrinti vienodus gyvenimo sąlygas ir siekti, kad jos būtų suderinamos su bendrais žmogaus teisių standartais ES.

Šiame tarptautiniame moksliniame tyrime buvo bandoma ištirti žmogaus teisių aspektus vykdant ilgas bausmes (t.y., mažiausiai penkerių metų laisvės atėmimo) bent dalyje ES valstybių. Tyrime dalyvavo tyrėjai iš Anglijos, Belgijos, Danijos, Ispanijos, Lenkijos, Lietuvos, Prancūzijos, Suomijos, Švedijos, Vokietijos, taip pat Kroatijos. Buvo tiriama materialinė apgyvendinimo situacija, atmosfera įstaigose, resocializacijos priemonės plačiąja prasme, medicininė-psihiatrinė priežiūra. Kiekvienoje šalyje atliktas empirinis tyrimas dvejose kalinimo įstaigose. Duomenys surinkti anketinės apklausos būdu, jas pildė vyrai kaliniai ir įstaigų administracijos. Taip pat tyrėjai turėjo patys apsilankyti tose įstaigose ir susidaryti asmeninį įspūdį. Buvo siekiama atrinkti labiausiai tipiškas šalies įstaigas. Lietuvoje buvo atrinktos Marijampolės ir Alytaus įkalinimo įstaigos. Visos įkalinimo įstaigos labai skiriasi, nes jos formavosi skirtingų politinių aplinkybių kontekste, tačiau visoms įstaigoms galioja tos pačios Europos Tarybos rekomendacijos.

Europoje atlikti tyrimai rodo labai didelį psichinių susirgimų skaičių įkalinimo įstaigose (net iki 95 proc.). Asmenybės sutrikimų turi iki 50 proc. kalinių. Analizuojant apgyvendinimą ir užimtumą (mokymąsi ir darbą, laisvalaikį, ryšius su išoriniu pasauliu) pastebėti labai dideli skirtumai tarp šalių, todėl daroma išvada, kad ES šalyse yra didelių skirtumų įgyvendinant žmogaus teises. Tokie skirtumai lemia, kad tos pačios bausmės atlikimas skirtingose šalyse tampa skirtingo sunkumo bausmėmis, todėl, kad būtų pateisintas ES šalių tarpusavio pasitikėjimas, ilgalaikio įkalinimo srityje dar reikia įdėti pastangų.